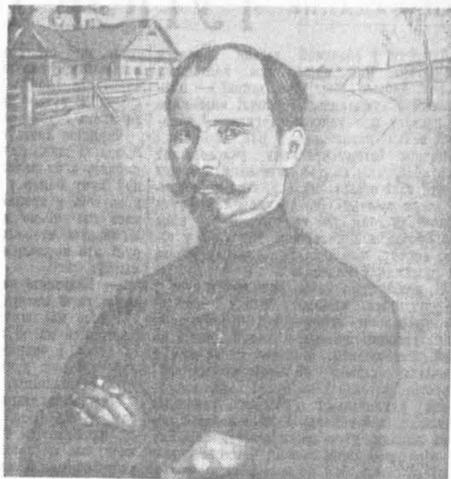

50-ГОДДЗЕ З ДНЯ ПЕРШАГА ВЫСТУПЛЕННЯ ЯКУБА КОЛАСА У ДРУКУ

Народны паэт

ЯКУБ КОЛАС. Партрэт работы Я. Кругера.

На ўсе жыццё захоўваецца ў памяці пісьменніка дзень, калі яго твор упершыню пабачыў шырокі свет. З пятам часу можа і развеецца непасрэдна радасць моманту, але ніколі не забудзецца той урачліва-ўзняты настрой, не знікне патрыятычнае ўдзячнасці таму, хто першым апавідаў мастацкае слова маладога аўтара.

Для Якуба Коласа першым літаратурным «хрышчэннем» было з'яўленне ў друку верша «Нам родны край». Надрукаваны ён быў у першым нумары «Нашай долі». Паэт не аднойчы ўспамінаў гэтую, якая падхвінула радкі яго ранніх вершаў і панесла іх чытачам.

У прамое на Ураччым сходзе, прысвечаным 20-годдзю сваёй літаратурнай творчасці, Якуб Колас назваў газету «Наша доля» жывой, адзінай з вытокаў, адкуль пачалася яго літаратурная дарога.

Ужо гэтага акалічэння павінна ўзняць нашу цікавасць да змянення газет. Надрукаваныя «Наша доля»: усё го тое, што нумары з'явіліся ў «Вільні за час з 1 верасня да 1 снежня» 1906 г. Але нават на працягу такога кароткага жыцця газета не аднойчы канфіскавалася і ўрэшце была закрыта. Ад № 4 да № 5 пачаўся пераходна перыяд аж у два месяцы; чытач добра разумее сэнс гэтага пераходу, дзе гарылася, што газета не выходзіла па прычынах, якія ад рэдактара не залежалі.

Мы заўсёды павінны памятаць лепшыя вызначэнні характару нацыянальна-нараднага руху ў пачатку XX стагоддзя ў краінах Расіі. У такіх народаў, як украінскі і беларускі, яшчэ адбывалася ў той час нацыянальнае абуджэнне мас, і гэта ішло побач з абаронай дэмакратыі, палітычнай свабоды. Такія справы, як разгортванне друку на беларускай мове, ішла ў рэчышчы агульнадэмакратычнага руху.

Імяна таму пратэсты пратэстуваліся гэта, хоць у адначасны тун-жа — ён, рэвалюцыйны пратэст, займаў зусім асаблівае месца, самастойную пазіцыю ў дачыненні да нацыянальнага руху.

Комуністы ўмелі адрозніваць агульнадэмакратычны рух супраць прыгнётаў ад імпрэнаў да нацыянальнай выключнасці, ад імпрэнаў буржуазнай адной нацыі паварота над іншымі нацыямі.

Зразумела, што вызначыць накіраванасць, сапраўднае аблічча газеты можна было толькі тады, калі побач з ім з'явіліся на нацыянальным пятані, будучы выведзеныя з класавых сімвалаў, былі падключаны да вырашэння самых жыццёва важных сацыяльных праблем часу. І вось, калі кінуць погляд на кароткі шлях, які прайшоў «Наша доля», мы зусім упэўнены можам сказаць, што газета стала на буржуазна-дэмакратычны пазіцыі, адстраючыся ад палітыкі і імпрэнаў інавацыя.

У артыкуле «Пролетарыят і сялянства» (1905 г.) Левін пісаў аб тым, якое вялікае значэнне набыла «усенне сабе і народу сапраўднага дэмакратычнага і рэвалюцыйнага зместу, які хавецца за ўсё агульнае, але тыманым імненнем да «зямлі і волю».

«Наша доля» з нумару ў нумар распавядала поўна народнага абурэння прыгонніцкімі парадкамі, паліцейскім уціскам, узнікала беларускае сялянства на барацьбу за «зямлю і волю». У гэтым аб'ектыўнае значэнне газеты, дзе пачаў друкавацца Якуб Колас.

Паэт пачаў так перамаўляваць, выкалікаў ў душы беларускага сяліна чытаннем блыкай яму газеты на роднай мове: «Ён глядзеў недаўмна, азіраўся, слухаў, верыў — не верыў. Але калі ён упэўніўся, што не для насміхання, не для здэку з яго напісана ў газете, што яна шчыра бароніць яго, развівае яму волю, таворыць аб яго крыўдах яго-ж уданскімі словамі, яго-ж стылем, вобразами, ён павярнуў ён, ён палюбіў яго...» (газета «Сов. Беларусь» № 270, 1926 г.).

Перад намі першы нумар «Нашай долі». Над назвай газеты — вызначэнне яе аўдыторыі, яе адрасата: «першая беларуская газета для вясковага і мясцовага рабочага народу». Далей, ва ўступным артыкуле-звароце да чытача раскрываецца самае крова, галоўнае з галоўнага ў праграме газеты.

Усякі друкаваны перыядычны орган мае свае асветніцкія заданні. «Наша доля» з асаблівай сілай падкрэслівае значэнне літаратуры на роднай мове для шырокіх мас, што жывуць у цэпры няведання. У імя-ж чаго будзе газета ажыццяўляць сваё асветніцтва? Аўтар артыкула разгортвае жудасны малюнак жыцця працоўнага люду і свай адказ на пытанне: «зв'язвае з падзеямі рэвалюцыі 1905 г. «Прачнуўся з цяжкага сну народ, падняўся, як рака на вясну, за вялікае дзела свабоды і лепшай долі». У самым апісанні

ні шляху змагання, на якім пайшоў мужык, адчуваецца жыццё поўнах няўдольных надзей: «І дзе толькі ступіла нага яго — з дымамі ілі панскія палацы, свіценні нарастаў тысячы магілаў». Газета вітае тое абуджэнне, якое выкалікаў сярод сялянства срдасныя весті аб зямлі і волю, аб свабодзе, і ўспяля падтрымлівае ў сэрцах веру ў свабоду, якую народ палюбіў, «як роднае дзіця сваё».

Ураччымостэ рэвалюцыйнай прысягі набываюць наступныя словы: «У дзейсны вялікі момант, калі ўсе народы Гасударства Расейскага, аб'явіўшы вайну старым парадкам, напрагаюць усё свае сілы, каб дабіцца свабоды і лепшай долі, мы будзем разам з імі».

У № 1 газеты надрукавана «Прысяга над крывавымі разарамі» Мацея Крапіўкі (Цёткі).

Сумная скарта на цяжку долю і разам з тым глыбокая дума аб дэсе народа, аб будучым чужаце і ў коласавым вершы «Нам родны край»:

«Нам родны край! Оце ты, бедная старонка! Ой, забыты богам край!»

Літаратурныя матэрыялы, як мы бачым, арганічна ўваходзяць у характар усёго выдання, разам абмяркоўваючы галоўнае пытанне часу: «Што будзе?». Імяна пад такім загалоўкам газета асветляе спадчыну рэвалюцыйнага паёў. Аб крывавых разараннях першага таворыцтва так: «Нішто гэта не памогае і не паможа. Не паможа таму, бо цар бунтаўшчык — усё 100-мільённы дэбны талонны парок... Можна з усё Расіі зрабіць адну вялікую магілу, а не ўпраўляць жывымі людзьмі... Не, шыткамі і нагайкам не ўспалоўці народ».

Верш «Асenni вечар», які быў змешчаны ў № 2 «Нашай долі», не вельмі надавае «налітчыную» лірыку. Здаецца, гэта сумны пейзаж беларускай вёскі — не болей. Але ў агульнай сувязі з духам газеты, тым больш у кантэксце з трэцім вершам Я. Коласа «Беларусам» (№ 3 «Нашай долі») і з яго невялікім апавяданнем «Слабода» (змешчаным ў № 2 «Нашай долі») пад псеўданімам Дзядышка Барус), — па-новаму адкрываецца паслядоўнасць грамадскіх матываў ранняй лірыкі паэта.

«Ужо сама па сабе журботнасца палюва межа выражае грамадзянскае гучанне. «Сэрца ные», «сэрца душу алававаў...» Ад чаго? — залучаецца чытач. І шчы больш іматэрыяльнымі ўзлязкім сьлесам: «Чаму-ж, вецер, думкі ляжы ты ў душы маю нагнаў?».

«Зныя думкі» — гэта зусім не расчараванне жыццём. Тым-ж «зныя думкі» ў апавяданні «Слабода» ў новым ужо мастацкім плане — лёгкім гумары — ператварэння ў кіну з жорсткага і тупага самаўладства, якое схілава бачыць у кожнай бяскрыўднай рэчы — «бунце», «кромолу», «замах на непарушны асновы».

А ў вершы «Беларусам» — заклік да «работы», — гэта, зразумела, не прапа-ведзь звычайнай працавітасці. І без таго народ працуе так, што «дзядца пот» (верш «Нам родны край»). Сэнс «работы» нават не траба разгадваць, ён падказваецца сусветствам з радкамі:

Ці-ж над родным нашым краем Промень волі не блішчаў?

Так перапіскаецца верш «Беларусам» з тымі публіцыстычнымі выступленнямі газеты, у якіх народ заклікаецца да згуртаваннясі, узаснай сацітарнасці.

«Наша доля» спыніла сваю дзейнасць на самым пачатку. У хуткім часе надійшла зморная рэакцыя, і жыццё слова на народнай праўд пачаў шукаць новыя шляхі да сэрцаў людзей.

Н. ПЕРКІН

Народны паэт! Што можа быць больш патэсна для мастака слова, чым годнасць народнага паэта? Толькі выключныя заслугі пісьменніка перад народам, перад яго культурай даюць яму права на гэта імя.

Якуб Колас — паэт народны ў самым лепшым, у самым выскім значэнні гэтага слова. З вялікай мастацкай сілай «выказаў» ён думы і жаданні свайго народа, раскрыў лепшыя рысы яго нацыянальна-нараднага характару. Жыццё працоўнага народа — гэта вечна жывая крыніца мастацтва — на працягу поўстагоддзя жылі і ўзбагачалі паэзію, прозу, драматургію і публіцыстыку Якуба Коласа. З маленства глыбока запалі ў душы паэта народныя песні і казкі, міля яго сэрцу вобразы роднага краю, малюны чужой прыроды Прыпяччынна, якія сталі каліскай яго паэтычнай творчасці.

Якуб Колас прайшоў у літаратуру з глыбіні народных мас як іх пасланец і абаронца. Патэткавая школа, настаўніцкая семінарыя, затым настаўніцтва ў гаўхой палескай вёсцы — вось першыя этапы жыцця паэта. Сацыяльнае несправядлівасць, пакуты роднага народа — усё гэта выкалікала ў Якуба Коласа гняўны пратэст і накіравала яго на шлях рэвалюцыйнай барацьбы.

Глыбокі ўплыў на светапогляд і творчасць Якуба Коласа зрабіла першая руская рэвалюцыя. Паэт арганічна ўспрымаў яе вызваленчы ідэі. Няхайны рэвалюцыйнымі падзеямі, ён выступіў у абарону нацыянальных правоў прыгнётаванага беларускага народа, стаў вестуном яго свабодных імпрэнаў і спадзяванняў.

Творчасць Якуба Коласа непарушна звязана з вызваленчым рухам народных мас, у ёй гучыць голас абуджанага рэвалюцыйнага 1905 г. беларускага народа. Гарачая і «буль» да Расіі і нянавісь да яе порагаў — ідэя свабоды народа, свяржэнне яго нацыянальнай, чалавечай годнасці — усё гэта глыбока складавыя асновы зместу паэзіі, палымнай-лірыкі паэта.

Дакастрычніцкая паэзія Якуба Коласа поўна грамадзянскага смутку, жалю. У ёй адчуваецца боль за пакуты і горьлю людзей. Разам з тым у вершах паэта гучыць смела і рашучы пратэст супраць тагачаснага грамадскага і палітычнага ладу, заснаванага на эксплуатацыі чалавеча чалавечам. Якуб Колас стварае гняўны сатарычныя вершы, якія адкідаюць на востры, надзённым пятані грамадзянскага і палітычнага жыцця. Паэт піша зусім сатыру на царскі маніфэст, на Дзяржаўную думу. Ён па-народнаму дасціпна выкрывае пра-апушчэнне, царскі чыноўніцкаў, жандараў, «багачоў і панства», якія прысвоілі сабе здабыткі народнай працы.

Тэма пратэсту супраць самадзяржаўя, супраць паліцейскага тарору, отаціншскай рэакцыі — галоўная тэма палітычнай паэзіі Коласа.

Свайкі таворы паэт-рэвалюцыянер абуджаў самасявядомасць працоўных мас, заклікаў іх на барацьбу з прыгнетацільнікамі, асуджаў іх маравіваць і царліваць. Ён абавшчаў:

Лепш змаганца вольным, браце, Чым цярэць ды гушці!

Ён разам са сваім вялікім папелічкіам Янкам Купалам высока нес сцяг паэта-грамадзяніна, паэта-патрыёта, настоянага змагара за свабоду і шчасце народа.

У сваіх творах, прасякнутых жыццёва-дэпальным апымізмам, паэт выказаў палымную веру ў перамогу сацыяльнай справядлівасці.

Дымам пойдзе ўсё лікое, Усё, што душыць нас і гне, Вер, брат, — жыцце залатое Будзе ў нашай старане.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі, якая ажыццявіла сацыяльны і нацыянальны спадзяванні працоўных Беларусі, Якуб Колас стаў лідэрам і часцінавага жыцця совецкага народа. У гэты перыяд на ўсю сілу раскрыўся яго мастацкі талент. У совецкую эпоху народны паэт стварыў самыя значныя, самыя выдатныя свае творы. Ён упрыгожыў беларускую паэзію

манументальнымі эпічнымі паэмамі «Новая зямля», «Сымон-музыка», «Рыбакова хата».

«Новая зямля» — найвялікшае дасягненне беларускай паэзіі. У паэме, як у люстры, адбілася ўсё шматграннае жыццё працоўнага беларускага сялянства канца XIX ст. Праўдывае адміністрацыйнае надзеі і імпрэнаў працоўнага сялянства, глыбокае пранікненне паэта ў побыт народа, паэтызацыя працы, чужойняй пейзажнай вобразы, багачце, прастата і яркасць мовы, дасціпны народны гумар, шырокае выкарыстанне фальклору, высокая культура верша — усё гэта робіць паэму «Новая зямля» шэдэўрам беларускай нацыянальнай паэзіі.

Паэма «Сымон-музыка», як і «Новая зямля», вылілася з душы народа, напоенна сокамі яго паэзіі. Прысвечваючы свой твор беларускай моладзі, паэт сам адначасна народнага вытокі паэзіі, ён сувязь з нацыянальнымі традыцыямі, з вуснай народнай творчасцю.

Ад роднае зямлі, ад гоману бароў, Ад казак вечароў, Ад песень дудароў, Ад смелых воблікаў закінутых дзяцей, Ад шлоду начэй, Ад тысячы ніцей, З якіх аснова і выткана жыццё І злучана быццё і небыццё — Збіраўся скарб, струменюся няспынна, Вясеўкалым ірэннем мяе спяваў, І вышоду шукаў, Адбітак родных з'яў У словах-вобразах, у песнях вольна-палымных.

«Сымон-музыка» — гэта твор аб дэсе беларускага народнага мастацтва ў эпоху капіталізма, аб яго ролі ў вызваленчай барацьбе працоўных. Багаць не знойдзецца другога такога твора ў беларускай літаратуры, у якім так шырока і поўна былі-б раскрыты духоўныя сілы беларускага народа, была паказана яго таленавітасць і зольнасці. Верш паэмы адзінае сваёй напэўнасцю, мілагучнасцю.

Якуб Колас — лідэр народнай долі. Яго трэцяя вялікая паэма «Рыбакова хата» — гэта твор аб зрэбленых надзеях і спадзяваннях беларускага народа, аб яго ўдзячэнні ў адзінай Совецкай дзяржаве. Эпічны талент паэта вывёў яго тут з такой-жа паўнотай, як і ў папярэдніх творах.

Вялікае месца ў творчасці Якуба Коласа займае мастацкая проза. Колас з'яўляецца заснавальнікам беларускай прозы, першакласным майстрам яе. Ён разніў і ўдасканаліў жанр кароткага апавядання ў беларускай літаратуры, жанр апавесці, пачаў пачатак беларускаму раману.

Шматлікія прасянічныя творы Коласа, як і яго паэзія, атрымалі ўсенароднае прызнанне, заваявалі любоў совецкага народа.

Вялізарную роллю ў станаўленні беларускай совецкай прозы адгравалі апавесці Якуба Коласа «На прасторах жыцця», «Дрыгва», трылогія «На рэстанях». Гэтыя буйныя прасянічныя творы народнага паэта з'явіліся з важнейшымі падзеямі ў жыцці беларускага народа, з папяротнымі

этапамі ў яго гісторыі.

Трылогія Якуба Коласа «На рэстанях», якую пісьменнік завяршыў у 1954 г., раскрылае працэс ідэйна-палітычнага росту хешшай, дэмакратычнай часткі інтэлігенцыі, яе далучэння да рэвалюцыі. Праўдывы паказ жыцця сялянства, яго імпрэнаў да зямлі і волю, адлюстраванне духоўнага росту беларускай дэмакратычнай інтэлігенцыі, сіла і глыбіня рэалізму пісьменніка, сапраўдна народнасць — усё гэта ставіць трылогію «На рэстанях» у рад лепшых твораў беларускай совецкай літаратуры.

Творчым дасягненнем Якуба Коласа з'яўляецца і апавесць «Дрыгва», якая стварае веліч ідэі сацыялістычнай рэвалюцыі, яе гуманістычны сэнс, паказвае ролю новага, совецкага чалавеча ў ходзе грамадзянскай вайны.

Проза Якуба Коласа характарызуецца сцісласцю, лаканічнасцю, шчырым лірызмам, яснасцю мастацкай формы. Яна прасякнута жыццым народным гумарам, які з'яўляецца арганічнай асаблівасцю мастацкага таленту пісьменніка.

Паслякастрычніцкая лірычная паэзія Якуба Коласа — гэта паэзія гераічных спраў совецкіх людзей. Вершы народнага паэта напоўнены патрыятычным бізнэжыяй любоў да Радзімы. У коласавскай лірыцы ўзаабылены вобраз нашага сучасніка — будаўніца новага, камуністычнага грамадства. Якуб Колас выступіў лідэрам дружбы народаў, усаўляе стваральную працу совецкага народа, выказвае яго міралабоўна імпрэнаў.

Творчасць Якуба Коласа — жывы, хваляючы летані жыцця, барацьбы і мірнай стваральнай працы беларускага народа. Які-б буйны твор паэта мы ні ўзялі, у кожным перад намі паўстае беларускі народ з яго гісторыяй, нацыянальным абліччам, характарам, са сваімі звычкамі, са сваёй нацыянальнай традыцыяй, са сваёй моцай.

Якуб Колас — самы дасканалы майстар беларускага пейзажу. У сваіх творах паэт стварыў чужойня карціны роднай прыроды, адлюстраванне яе непаўторнае, ахапальнае характэра.

Разам з Янкам Купалам Колас прынёс у беларускую літаратуру ўсё багачце патрыятычных сродкаў і форм народнай паэзіі. Паэт умуўся ў народ, заславіў яго шматлікамі патрыятычнымі воньт, авалодаў скарпінай яго духоўнай культуры. Застаўка Якуба Коласа вырасла на народнай глебе, увабрала ў сабе лепшыя мастацкія каштоўнасці, створаныя народам. Выдатны мастак слова, глыбокі знаўца народнай мовы, ён заклікаў пісьменнікаў вывучаць мову народа, авалодаць яе багачствам, старанна працаваць над удасканаленнем свайго майстэрства.

Якуб Колас, як і Янка Купала, стаіць ля вытокаў сучаснай беларускай літаратуры, з'яўляецца адным з яе заснавальнікаў. Пісьменнік рознабаковага таленту, вялікі мастак слова, ён пашырыў далёка і нашай літаратуры, зрабіў палымны ўплыў на ўсё яе далейшае развіццё.

В. ІВАШЫН.

На мовах народаў свету

Паводле далзеных Кніжнай палатцы БССР, рознымі дэразольцыйнымі беларускімі выдавецтвамі было выдана дзевяць невялікіх кніжак Якуба Коласа ў колькасці 29.000 экзэмпляраў.

Першае совецкае выданне твораў Якуба Коласа «Сянічныя творы» было ажыццяўлена ў 1917 годзе. З 1917 па 1956 гг. у СССР выпушчана 147 кніг пісьменніка ў колькасці 1.631.000 экзэмпляраў на дзясці мовах. Кнігі паэта выданы на рускай, украінскай, таджыкскай, казахскай, узбекскай, туркменскай, фінскай, польскай і яўрэйскай мовах.

Толькі ў 1956 г. выданы тры кнігі Якуба Коласа ў перакладах: «Дзед Талаш» — на таджыкскай, «Вершы» — на казахскай і «У палескай глушы» — на фінскай мовах. Акрамя гэтага, творы паэта друкаваліся ў шматлікіх анталогіях і зборніках, а таксама ў перыядычных выданнях братніх рэспублік.

У перакладзе на рускую мову да 1956 г. выдана 38 кніг у колькасці 780 тыс. экзэмпляраў. Над перакладам твораў Якуба Коласа на рускую мову працавала звыш 50 аўтараў, сярод іх — В. Брусель, М. Іскаўскі, А. Пракоф'еў і інш. У 1951—1952 гг. выпушчана чатырохтомнае выданне твораў паэта на рускай мове.

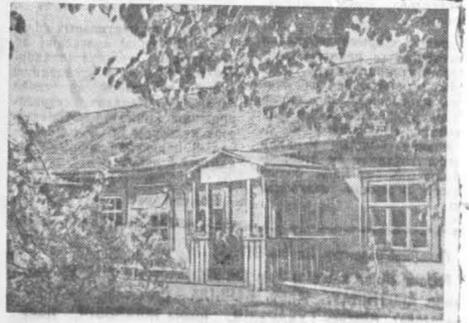
Творы Якуба Коласа, прасякнутыя ідэямі міру і дружбы паміж народамі, шырока перакладаюцца на замежныя мовы. Асабнымі выданнямі ў Варшаве выйшлі апавесці «У палескай глушы» і «Дрыгва». Гітогод пераклады твораў паэта друкуюцца на старонках «Земляга перыядычнага друку. Толькі ў 1949—1955-х гг. творы Якуба Коласа друкаваліся ў наступных выданнях: на польскай мове ў газетах «Нова культура», «Трыбуна люду» і «Штанлар млодых», у часопісах «Пшызнь», «Літаратура радзетка»; на чэшскай мове ў газете «Літаратурні попіны» і часопісах «Новы жыват», «Прага-Маскья» і «Свет совету»; на румынскай мове ў газетах «Рамінья ліберэ» і «Кантэмпаранул» («Сучаснік»); на балгарскай мове ў газетах «Літаратурні фронт» і «Работніцкае дзело», у часопісе «Българо-свецка дружба».

Акрамя гэтага, пераклады твораў Я. Коласа друкаваліся на нямецкай, англійскай, англійскай, французскай, іспанскай мовах.

Н. ВАТАЦЬЦ.

Рабочы кабінет Я. Коласа.

Свята шануючы працоўнымі вёскі Пінкавічы (Браская вобласць) памяць народнага паэта Якуба Коласа. Школа, у якой некалі Якуб Колас працаваў настаўнікам, прысвоена яго імя. На задку: школа імя Якуба Коласа ў Пінкавічах. Фото Ул. Акуліча.

АПАВЯДАННЕ

ТУПОЕ ПЯРО

Аднойчы ў абласной газеце давалася прачытаць мне нарыс пра калгасных дзярж. Добрая былі тыя дзяржкі — правідніцы і сумленныя, і навіні яны мяне на разгалу пра нашага пастуха — чалавек велікі паважанага ў нас, дбайнага і кемлівага. Гэтаму чалавеку калгас шмат чым абавязаны за тое, што намы каровы сёлета далі столькі малака, што не сорамна стала трымаць іх. Абудмаў я ўсё гэта і засяў за лопіе для газеты. Начаў нібы для пробы, але наступова так улег у гэтую справу, што дзеі пачаў узар на нічога не прыкмячаў навокал.

І, выкладчы мовы, маю пэўны густ у літаратурных стылях, чытаў сёбе-тое пра трафарэты, штатны і канцлярызм, якімі грашаць газеты, і хацеў напісаць свой твор выдатна. Значок перад тым я прачытаў кніжку аб літаратурным майстэрстве, паглядзеў падручнікі, дзе падрабязна тлумачылі розныя тэмы пісьменніцкай справы. У мяне нават з'явілася жаданне яшчэ раз прачытаць «Вайну і мір», каб лепш засвоіць выдатны талстоўскі стыль, і я не зрабіў гэта толькі таму, што пабаўся спазніцца са сваім топшам.

Асаблівых пакут каштавала знайсці свежыя зпіскі, выразныя метафары і вобразны параўнанні. Гэта было велікі цяжка, але якая-ж добрая літаратурная рэч абыходзіцца без іх!

Нарэшце ўсё было скончана. Упершыню за некалькі дзён я выйшаў з хаты і са сваім шматпакутным творам накіраваўся ў кантору. Над вёскай толькі што прапашуе лісьце, з-пад хмар лагодна зірнула нізкае вясельнае сонца, безліч іскрынак зазялі мокрыя сідкі і гароды, а вербы на вуліцы яшчэ доўга стаялі на пасячаны доўжкіх спадобных кропні. Я сігаў удоўж парканца, а сустрачны нека падазраю гледзець на мяне, некаторыя пасталі, нічога пазнаць не мог сказаць ні, бо ў маёй галаве ўсё трымаю гучалі ракі майго твора, памерам у тры старонкі. Асабліва пабаўся мне яго пачатак, у які ўклад працы больш, чым, бадай, ва ўсё астатняе. Вос ён:

«Ледзь толькі сбрабрысты росы забішчаць пад першымі промянімі летняга сонца, пастух Іван Свірдлаў выведзе на пашу свой статак. Ужо з ранку ён поўны клопату пра сваё бядушкі і чарнавак, а яны, відаць, разумеюць гэта і без звычайных злоеных крыкаў сыхваюць яго».

Далей ішо падрабязнае апісанне пастуховых намаганняў, які лепш дагледзець жыццё, накарміць, панаці і не ўпусціць у шкоду. І калі мой допіс знік у пантовай скрынцы і я вярнуўся дадому, дык столькі радасці сваяцкі на маям твары, што гаспадыня, у якой я кватэраваў, відэючы, падукала: у нейкую з высконных прыгажунь захаўся яе кватэрант.

Не ў стане саўладаць з неапрацаванасцю, я кожны дзень з ранку бег у калгасную кантору і самотна чакаў паншалава. Ён звычайна з'яўляўся пах поўдзень і каў на стол добры абярмак пошты. Шмат раз прыгуляў да гэтага абярмака, многія адрозніваў брані цэнтрыяльны выданы, а я хапаўся за невялікі аркушы раённай газеткі, маланківым позірмак прабаўаў па ле старонках, прачытаў загалові роных артыкулаў, а праз момант ужо сумьі і цікавасці разглядаў незнамыя прозвішчы пчаслівых аўтараў.

Аднойчы у канцы ліпеня давалася мне трапіць у наш раёны цэнтр. Узладкаваўшы свае школьныя справы, я накіраваўся ў бакавую злісную вулічку, дзе амшчалася рэдакцыя раённай газеты. Над палатамі густа стаялі вялізныя старыя вербы і клёны, яны шчыльна хавалі неба, а маладая мурэўка рабіла нячутнымі мае крокі. Аднак нейкая няёмкасць дапалака мяне ўвесь час, пакуль я набліжаўся да ганка рэдакцыі. І пэўна я вярнуўся-б назад, калі-б у гэты час на парозе не з'явіўся высокі, велікі худы і амаль жоўты чалавек у акулерах, які здаўся мне хворым. Я вытумачыў яму сваю патрабу. Ён моўчкі і абмяжава выслухаў і параў зайціў у рэдакцыю, дзе са мной «срабрыцца».

Я зайшоў. Кусты базу засланялі шыбы пакоя. І тут было змрокна і прахладна. Лія трох сталов, заваленых падшываўкамі, сядзелі малодцы, пэўна, маіх год людзі, і нешта чыркалі ў паперах; на чапёртм,...

стале, што стаў у куде, чмалём гудзеў вентылятар, варушачы валасы на галаве чарнявага хлопца. Я панітаўся, пастаў крыж і затым накіраваўся да чалавек, які якога гудзеў вентылятар.

Чарнявы аказаўся згагалівым хлопцам. Я толькі яшчэ пачаў выкладаць яму мая справу, а ён палеў ужо ў стол, перавярнуў кучу папер у адной скрынцы, потым у другой, у трэцяй і нарэшце недзе з самага дна ці мо з-пад стала выцяг мае лінаваныя старонкі. Увесь час, пакуль рукі яго корпаліся ў шуфлядах, ён мармытаў:

— Калгасны пастух, калгасны пастух, дзе-ж гэты пастух?..

І вос мае шматпакутныя лісткі распласталіся на тоўстым шле радзкіцінага стала, і чарнявы, ухаліўшы тоўстую пластмасавую ручку, уалег грудзмі на край сталешніцы.

Пажла перадаць, што рабілася там у маёй душы. Вадай ніколі яшчэ з таго часу, як з'явілася ў мяне гэтая задума з пастухом, не дасягалі мае пачуці такога напружання. Я амаль быў упэўнены ў той час, што гэты чарнявы праз хвіліну адарвенца ад рукапісу і скажа што-небудзь накіталі: «Ну і здорава, брат! Вос малайчына!» Я ўжо загадаў бінтажыся ад такой пахвалы, але чарнявы не адрынаўся, а нека нібы драмаў, наваліўшыся на стол. Нарэшце яго рука з пластмасавай ручкай мільганула ў дзверцы, і я ледзь не крыкнуў: тупое спісанне пры краманула ўпоперак старонкі, і сінія крыўка лінія закрэсіла праз радок у лешным май абзацы. Потым гэтакія-ж лініі, толькі карацейшае крмху, зішчыла кавалак май, у пакутах народжанай думкі ў наступным радку, потым яшчэ і яшчэ...

З нянавісцю пазіраючы на свайго катца, я думаў аб тым, якія бялізныя людзі існуюць на зямлі. Але маўчаў, агаваючы, што, пэўна, з такім чалавекам лепш не пачынаць сваркі. А ён тым часам крэсліў, нешта дапісаў над зішчынымі радкамі, паставіў крыж на некалькіх абзацах. Нарэшце, калі справа катвання майго пяшчанага твора наблізілася да аўтарскага подпісу, які, бадай, адзін толькі і заставаўся неканрутым, я ніхемла, дрыжачым голасам заўважыў:

— Як вы, аднак, пакрэсілі!

Замест таго, каб абурчыцца, ён неспадзявана гатак вельмі і па-саброўску ўсімхнуўся, што я зусім збіўся з панталак.

— Гэта нічога. Гэта толькі беглая праўка. Вос рэдактар у нас, той сапраўды грунтоўна правіць.

Тым часам вярнуўся чалавек, якога я сустраў на ганку. Расцінцімы дзверы ў пакой, ён з калідора загадаў прынесці ў той кабінет «допіс вос гэтага аўтара». І пры гэтым паказаў на мяне. Чарнявы пабёс да яго мае пампатаваныя старонкі, а я, не вытрымаўшы больш дуасных пакут, папалеўся дадому.

За наступныя пяці гэтага здарэння лі і азеца, пшталеву. Менш асаўся, стаў больш стрыманым і размовак, чытаў Дайкенса і зусім чарастаў цікавіцца нашай раённай газетай. Але здараецца так, што людзі зробіць паслугу, калі нават няма ніякай патрэбы ў ёй. Аднойчы ўранку, — я быў яшчэ ў ложку, — прыбег Колька Аленіч — мой вучань — і прынеў тую раённую газету, дзе на трэцяй старонцы значылася: «Узорны калгасны пастух». У мяне адразу знікла пагучная дрэмота, і я з болем і жалем упершыню аглядзеў рэшту упалелых абзацаў, абскубаных думак, а пачатак допісу ледзь не зусім даканаў мяне:

«Уключыўшыся ў барацьбу за круты ўздым малочных надоў, пастух Івану Свірд у адпаведнасці з новымі патрабаваннямі перабудоваў сваю працу. Буліна рагатае пагалоўе сельгасарцель пад яго кіраўніцтвам значна палешыла мяса-малочныя паказчыкі».

Прозвішча пастуха было пераблытана, замест 180 кароў у калгасным статаку ў артыкуле значылася 18, толькі прозвішча аўтара, на мой шчыры жал, не паказала ніякіх сумненняў у прыналежнасці гэтых радкоў мне.

І ледзь перажыў той дзень. Увечары прыходзіў сварыцца загадчык фармы, уначы мяне сніліся каровы, а назаўтра мае гаспадыня казала, што няўдалае каханне ў малодсці праходзіць без шыбы для здароўя.

Васіль БЫКАУ.

НАШ АЛЬБОМ

ТЫ І ВЫ

Есьць паміж нас такія лым, што занялі высокі пасты і думуюць пра ўласныя імён: «Мне ўвесь народ гаворыць — вы, вы — гэта я, астатнія ўсе — ты»...

А ўсё астатніх тых — мілайм. Калі мугны лёў лівіць з чыноў, ён ласкава стаяночыя ягніці. Там ён «вы» усім казач гатоў. Аж нават роднаму лівяніці, — Такі ён мілы, што ай-я, Ты толькі энюў яму пасадку дай!

ЧЫН З ХВАСТОМ

Знянацку «у нізак» з'явіўся чын, і тут-бы з ім пагаварыць адкрыта. Ды вось бада — чын не адзін, За ім — чыноў ніжэйшых світа.

Так бюракраты вымяраюць рост: Вышэйшы чын — даўжэйшы хвост.

НРЭДО ХАЛУТШЧЫНА

Трымаючы свой нос па кан'юктур, ён нападзіў ямаля ўжо халтур, Але няма канца нахніжым планам, Яго пазам, першам і раманам.

«Што мне з таго, што непатрэбен масе? Затое мой аўтарытэт расце... У ашчадкасес».

БЛІЗНЯТЫ

Першы — падобны асляку былінаму, Другі — худаворнаму магу. Гэты — з казалам, а той — з дубінаю, — Каму з іх аддаць перавагу?

Каб доўга, чытаць, не раздумваў ты, Загадаў скажам, што гэта — браты. Іх школа адна нарэзала, Вучыў алаўчычкіх заўзят, Крытык Дубіна і крытык Кадзіла — Блізняты.

ШТАТ АДНАГО СТОЛАНАЧАЛЬНІКА

Пры мне — тэхрад, стэнаграфістка, Касіра, перакладчыца і машыністка. Усім увага і аплата. Есьць, есьць і скарачэнне штата.

А як-жа, калі ласка, Усё з'аказана, тонка: Я взымаў ад абавязкаў у выгнуду з дому... Жонку.

АДНАЗНАМУ

Адказы ты іх адказы — Урэшце, не надзеяна Праўце, брат, як ад казы — Казіна.

БРАТЫ БОБРОВІЧЫ

Пошта Мінска

Некалькі разоў у суткі грузавая аўтамашына дастаўляе з пасажырскага вакзала ў экспедыцыю гарадской паштовай канторы шматлікія пісьмы. На шпітмелях значыцца назвы розных гарадоў: Масква, Хабаровск, Гомель, Будапешт, Варшава... Прыходзяць пісьмы з капіталістычных краін. Прыходзяць пісьмы, напрыклад, з ШВА прыслана 45 пісем, з Аргенціны — 21, з Францыі — 8, з Італіі — 7, з Англіі — 3, а ўсяго 108 пісем.

Шмат пісем прыходзіць у адрас устаноў. Так, напрыклад, у рэспубліканскі аддзел «Кніга-экспарт» прыслана пісьмо з горада Вінніпег (Канада) Адрасат просіць праіслаць яму творы беларускіх пісьменнікаў, у прыватнасці, першы Я. Купалы і Я. Коласа, раманы «Сустраўненне на барыкадах» П. Пестрака, «У Забалотці дзеес» Я. Ермля, «Векпамыныя дні» М. Лынькова і рад іншых.

Многа пісем атрымлівае з заграніцы Акадэмія навук БССР, вышэйшыя навуцальныя установы.

Рэдакцыя па выданню спадчыны драматурга Я. МІРОВІЧА звяртаецца да ўсіх, у каго ёсьць рукапісы яго п'ес, прыслаць іх у Мінск у адрас: БССР...

ПІСЬМЫ НАШЫХ СЯБРОў На выстаўцы польскага тэатральнага мастацтва

Ужо даўно наша грамадскасць адчувала адсутнасць тэатральнага музея. Польскі тэатр мае свае цудоўныя старонкі развіцця. Многа аб гэтым гаварылі і пісалі. Брытнікі заклікалі захоўваць вялікія традыцыі. І сапраўды, яе-жа чужна выкарыстаць вопыт мінулага? Дзе захоўваць матэрыялы аб творчым дзейнасці лепшых майстроў польскай сцэны Галены Маджаўскай, Альбизага Жулкеўскага, Казіміра Камінскага, Мечыслава Фрэнкля і іншых?

Адуцнічае архіў «Рэдугі» — першага ў Польшчы калектыву, які шырока прапагандаваў новыя асновы актёрскай ігры. Няма матэрыялаў пра велікі цікавы тэатр 30-х гадоў — тэатр імя Багуслаўскага (1924—1926), мастацін кіраўніком якога быў Леан Шылер.

Польшча ў гэтых адносінах намога адстада ад сваіх бліжэйшых суседзяў.

Прыватны музей А. Бахрушына ў Маске, заснаваны ў 1894 годзе, быў ператвораны самім В. І. Леніным у магутную дзяржаўную ўстанову, у фондах якой захоўваюцца каштоўныя матэрыялы па гісторыі рускага, савецкага і сусветнага тэатральнага мастацтва. Музей знаёміць грамадскасць з жыццём і дзейнасцю вялікіх актёраў не толькі праз здымкі, партрэты, арыгінальныя касцюмы, але таксама і праз гукавыя перадачы з плёнак і пласцінак, праз паказ кінофільмаў.

У музеі сабрана каля 400 тысяч экзэмпляў, працую цэлы аітат высокакваліфікаваных спецыялістаў.

Адуцнічае такой установы ў Польшчы прыводзіла да вялікіх страт у тэатральнай культуры.

Нарэшце, у Палацы культуры і навукі была адкрыта ў 1955 годзе выстаўка «Дзесяцігод тэатра народнай Польшчы». Яна з'яўляецца як-бы першаасновай музея, сярэбай падугулення нашага набытку ў галіне спеціалізацыі мастацтва! У прыгожых залах Палаца выстаўка аформлена вельмі цікава.

У першай зале размешчаны матэрыялы, прысвечаныя гісторыі польскай сцэны. Там можна ўбачыць партрэты вядомых актёраў і тэатральных дзеячоў. Сарод экспанатаў —

бронзавыя бюсты Войцеха Багуслаўскага і Людвіка Сольскага-Душкіўскага. Са сцен глядзяць партрэты Галены Маджаўскай, Антаніны Гафмановай, Мечыслава Фрэнкля, Ірны Сольскай, Юзафа Венжына і іншых. У гэтай-жа зале экспанаваны тры гістарычныя сцэнічныя касцюмы, спраектаваны Станіславам Выспіньскім да яго драматычнага твора «Балеслаў Смелы».

Бюсты Казіміра Камінскага (скульптар К. Дунікоўскі) і Александра Зельверовіча (скульптар Куно) — майстроў рэалістычнай школы — знаходзяцца ля ўваходу ў залу з экспанатамі сучаснага тэатра народнай Польшчы, сабранымі за першае пасляваеннае дзесяцігоддзе.

Звяном, якое звязвае тэатр мінулага з сучасным, з'яўляецца дзейнасць вядомага рэжысёра Леана Шылера. Яго партрэт работы мастака З. Пранашкі знаходзіцца ў гэтай зале на самым відавочным месцы. А Шылер калісьці стварыў такія выдатныя спектаклі, як «Даніш» А. Міньевіча, «Бардыян» Ю. Славачка, а затым — у пэрыядавыя «Гальза» Мамюшкі, «Бронопаэд 14—65» Івана і іншыя.

У экспазіцыі паклазана дзейнасць Л. Шылера, як крытыка і даследчыка (заснавальнік «Дзеяння тэатральнага»). Апрача таго, дамаструюцца матэрыялы аб прадававанні яго з боку польскай рэакцыі, вытрымкі з загадаў аб прышце і г. д. Зразумела, што Леан Шылер не мог не азнаць на сябе ўвагі фашыстаў, якія загіналі яго ў канцэлагер Освенцім.

Пад шылом бачна некалькі работных цаглаў — сімвал знічэння. І кароткі надпіс: «Загінулі 323 работнікі сцэны, знічаны ў Варшаве 20 тэатральных залаў». Побач — фотаздымкі і партрэты тых, каго забілі. Наступная экспазіцыя — гісторыя заснавання на савецкай зямлі польскага тэатра. Затым ідуць матэ-

рыялы аб аднаўленні тэатраў у Польшчы: першыя крокі новага тэатра, барацьба з хібаі, і вялікія, па-майстэрску вырашаныя спектаклі ў Лодзі, Кракаве, Варшаве. Рэпертуар фармуецца на працягу першага пяцігоддзя. Гэтаму садзейнічалі шапскіўскі фестываль, фестываль рускай класічнай і савецкай драматургіі, а таксама сучаснай польскай драматургіі.

Выстаўка мае адным інтэрсантны польскай класікі, польскай рэалістычнай дра-

Матэрыялы з выстаўкі ў Палацы культуры ў Варшаве.

Дашыўскі, мы бачым цікавыя работы Яна Басіньскага, Тэразы Рашкоўскай, Зенюбуша Стывалецага і многіх іншых.

Есьць таксама шмат матэрыялаў, прысвечаных кар'ерам польскай сцэны, выдатным рэжысёрам, якія атрымалі ўрадавыя ўзнагароды.

Вялікую цікавасць у наведвальнікаў выклікае аддзел тэатраў лялек, дзе паказаны ўсе віды лялек.

Выстаўка яшчэ поўнасьцю ё адлюстроўвае нашых дасягненні ў галіне спеціалізацыі майстэрства. Напрыклад, мала месца адведзена оперы, балету, астрадным тэатрам і тэатральным школам. Проста нехта было размясціць усё экспанатаў. Аднак магчымае ўсё-ж зроблена.

Узяць, напрыклад, справу развіцця тэатральнага друку. На выстаўцы мы бачым часопісы «Тэатр», «Дзеянні тэатральны», «Спецпэдагагічныя праграмы» і розную адукацыйную літаратуру, якая знаёміць грамадскасць з гісторыяй і тэорыяй тэатра.

Размешчаны на асобным стэндзе здымкі і праграмы даюць уяўленне аб дзейнасці замежных тэатраў у Польшчы. Асабліва вялікі поспехам карыстаўся ў нас Маскоўскі драматычны тэатр імя Маякоўскага, Украінскі тэатр імя Франка, Ленінградскі драматычны тэатр імя Пушкіна, тэатры імя Моссовета, імя Вахтангава, Дрэздэнскі драматычны тэатр, Беларускае тэатр імя Янкі Купалы.

Досыць сказаць, што толькі ў 1955 годзе савецкі і іншыя замежныя тэатры абслужылі ў нас 13 мільянаў 597 тысяч гледачоў.

Сябе ў нас створаны яшчэ два тэатры — у Полай Гупце і Грудзінду, а таксама выскочы раз'яны тэатр. Трэба спадзявацца, што і яны зробіць свой пэўны ўклад у тэатральнае мастацтва народнай Польшчы, выстаўка якога ўжо ў гэтым годзе ператвараецца ў аддзел першага ў нас тэатральнага музея.

Ваіла ПАДВА. Варшава.

Госці з Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі

Нядаўна нашу рэспубліку наведала дэлегацыя Таварыства германа-савецкай дружбы са члам сакаратарыята Цэнтральнага праўлення Таварыства Куртам Хайтхаўсам.

Дэлегацыя пазнаёмілася з Мінскам, пабыла на трактарным заводзе, у Палацы культуры профсаюзаў на вечары птаніяў і адказаў на тэму «Берлін сёння» гасцей пёла сустраў выкладчыкі і студэнты вышэйшых навуцальных устаноў сталіны.

Частка дэлегацыі выязджала ў Гомель. Там госці азнаёміліся з цікавымі месцамі горада, аглядзеў абласны драматычны тэатр, потым у Палацы культуры чыгуначнікаў імя В. І. Леніна сустрапілі з чыгуначнікамі і прадаваўцамі трамадэкасі горада. Члены дэлегацыі наведалі калгас імя Калініна Слункага раёна.

Таварыства германа-савецкай дружбы, як расказаў кіраўнік дэлегацыі Курт Хайтхаўс, рыхтуе матэрыял аб гаспадарчым, палітычным і культурным развіцці Беларускай Рэспублікі.

Яно намічае арганізаваць дэманстрацыю ў ГДР беларускіх фільмаў і шырокае абмеркаванне іх вялікай грамадскасцю. Першым такім фільмам будзе «Беларускія кніжні», падарана дэлегацыі Беларускай таварыствам культурнай сувязі з заграіччым.

Госці з ГДР выказалі вялікую падакку беларускаму народу за гасціннасць і сардэчнасць, з якой іх прымалі ў нашай рэспубліцы.

маладзі, да мясцовай інтэлігенцыі. Знайшліся ініцыятыўныя юнакі і дзяўчаты: малатабоец Павел Харко, звычайная Зінада Чылура, сёстры Тамара і Любоў Новік, мастацініца Ніна

лекторыя прачыталі ў калгасе 14 лекцыяў. Летам тт. Чайкоўскі, Целянікова і Есіповіч выступалі па ўсіх брыгадах калгаса з лекцыяй «Не папушайце страт на ўборцы ўра-

у час сенакосы і ўборкі ўраджаю калгаснікі многіх сельгасарцель змагі прагледзець нікоарыкі на месцы сваёй работы. Гэта было для іх лепшым алачынкам пасля напружанага працоўнага дня.

Часта М. Карандзев арганізаваў кіносеансы, якія суправаджаюцца лекцыямі. Зоатэхнік калгаса «Савецкая Беларусь» П. Хомяк нядаўна прачытаў лекцыю «Аб шляхах павышэння прадукцыйнасці лоблага статак». Пасля лекцыі дэманстраваліся кінофільм «Жывялагоддз», які раскавае аб перадавых металах гадзавання жыццём і аб лепшых жыццёвадах нашай краіны.

З вялікай цікавасцю глядзелі калгаснікі фільм «Кукуруза» і «Зелены квадрат», якія суправаджаліся лекцыяй — «Квадратна-гнездавы спосаб пасадкі бульбы і гародніны». На гэты прагляд былі запрошаны не толькі калгаснікі, але і трактарысты МТС, якія павіны былі прадвазіць у калгасе пасадку бульбы квадратна-гнездавым спосабам.

Многа дакументальных фільмаў прагледзеў калгаснікі аб Увесаўскай сельгасарцельчай выстаўцы. За сумленную працу за любов за сваёй справы М. Карандзев узаагароджаны Грамадзянскім Міністэрствам культуры БССР і мае некалькі падак за добрыя паказчыкі ў рабоце.

В. КАРЧОМКІН. Полацкі раён.

Галоўны рэдактар Васіль ВІТНА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Дзмітрый АРЛОУ, Уладзімір АЛОУНІКАУ, Алякс БаЧЫЛА (намеснік галоўнага рэдактара), Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Ірына ЖДАНОВІЧ, Янка АЗЕНА, Барыс ПЯРКОУСКІ, Рыгор ШКРАБА.